

Négyesi Lajos[✦]

Kell-e nekünk Zrínyi Miklós emléke? Ohmann Béla székesfehérvári Zrínyi szobra

DOI 10.17047/HADTUD.2021.31.4.135

A napjainkban „A magyar vitéz” elnevezést viselő székesfehérvári szobrot Ohmann Béla 1939–1940-ben készítette a Vitézi Rend ottani székházára. A szobor jobb kezében látható író toll, a bal kezében lévő szablya és a lábánál lévő Zrínyi-címer alapján bizonyossággal állítható, hogy a művész Zrínyi Miklós (1620–1664) szobrát készítette el. Annál inkább, mivel a művész fennmaradt vázlatrajzán is Zrínyi neve szerepel, és dokumentumok bizonyítják, hogy a szobrot 1980 előtt hivatalosan is Zrínyi-szobornak nevezték. Fitz Jenő múzeumigazgató használta először a szoborra „A magyar vitéz” elnevezést, amit a Vitézi Rend által 2013-ban a szobron elhelyezett tábla rögzített. Írásomban ismertetem a szobor történetét és azt a munkát, melyet annak érdekében végeztem, hogy a szobor visszakapja eredeti nevét.

KULCSSZAVAK: Zrínyi Miklós szobra, Ohmann Béla, katonaeszmény, allegória, Vitézi Rend, Székesfehérvár

Do we need the memory of Miklos Zrínyi? Béla Ohmann's Zrínyi statue in Székesfehérvár

The Magyar Vitéz (Hungarian knight) statue in Székesfehérvár was made by Béla Ohmann in 1939–1940 for the headquarters of the Order of Vitéz. Based on the pen in the right hand of the sculpture, the sabre in his left hand, and the coat of arms of Zrínyi family at his feet, it is probable that the artist made the sculpture of Miklós Zrínyi (1620–1664). Documents show that the statue was officially called the Zrínyi statue before 1980. It was museum director Jenő Fitz who first used the name Magyar Vitéz for the statue, which was carved on the statue by the Order of Vitéz in 2013. In my writing, I describe the history of the statue and the work I did to get its original name back to the statue.

KEYWORDS: *Statue of Miklos Zrínyi, Béla Ohmann, The Hungarian Knight, Order of Vitéz, Székesfehérvár*

✦ Nemzeti Közszoigolálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar –
University of Public Service, Faculty of Military Sciences and Officer Training;
e-mail: negyesi.lajos@uni-nke.hu; <https://orcid.org/0000-0002-6632-5575>

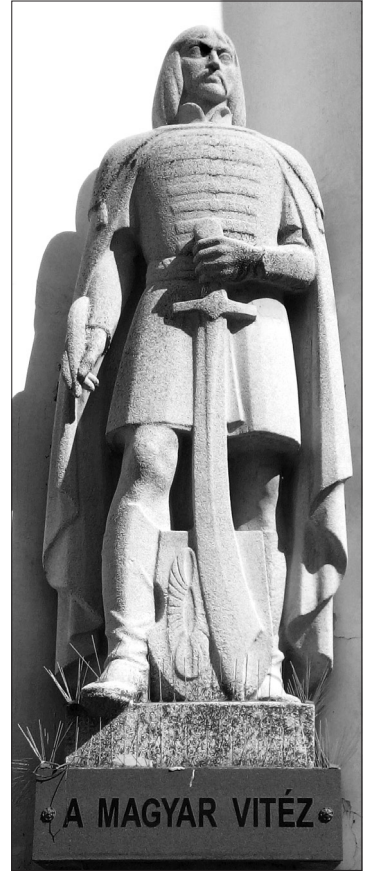
Bevezetés

A költő és hadtudós Zrínyi Miklós (1620–1664), aki életét a magyarság ügyének szentelte, politikai rendszertől függetlenül minden korban tiszteletnek örvendett. A vonásait őrző köztéri alkotások közül némelyik sajátos történettel rendelkezik.¹ Az ismertebb egész alakos ábrázolások közül Horvay János ülő Zrínyi szobra hosszú ideig Tinódi Lantos Sebestyén ábrázolásaként volt számontartva, míg végül a *Magyar Katonaújság* fényképe alapján sikerült fényt deríteni rá, kit mintázott valójában a művész.² Az alábbiakban egy székesfehérvári szobor történetét ismertetem.

2020 júliusában Gärtner Petra művészettörténész a segítségem kérte a Vitézi Rend székesfehérvári székházának Aba-Novák freskóján látható Zrínyi-idézetek azonosításában. A kérdéses szövegrészletekkel együtt három képet is küldött, egyet a tanácsterem freskójáról, kettőt pedig az épületről. Ez utóbbiakon, az udvari bejárat mellett álló szobor rögtön felkeltette az érdeklődésemet, mivel már első pillantásra Zrínyi Miklóst juttatta eszembe. Csak reménykedni tudtam abban, hogy a szobor túlélte a háborút és ma is megvan. Rövid keresgélés után az „Érdekes Fehérvár” blogon³ találtam információkat a vitézi székház szobráról, mely talapzatán „A magyar vitéz” feliratú táblával az Ady Endre utca és az Oskola utca sarkán áll.

Folytatva az internetes kutatást, számos képet találtam Ohmann Béla alkotásáról, melyeken már jól kivehető volt, hogy baljában szablyát, a jobbában pedig lúdtollat tart. Ez a két tárgy megerősítette a feltételezésemet, hogy a költő és hadtudós Zrínyi Miklóst ábrázolja a szobor, azonban a lábánál álló pajzson látható kettős sasszárny egyértelművé tette az azonosítást, mivel az a Zrínyi család címerének egy részlete.

Szeptember 17-én Sasvári Csilla meghívására a Fehérvár TV-ben a „Fehérvári beszélgetések” című műsorban⁴ mondtam el, hogy „A magyar vitéz” nevet viselő szobor valójában a költő és hadtudós Zrínyi Miklóst ábrázolja, és javasoltam a téves felirat eltávolítását. Erről hírt adott a *Fejér Megyei Hírlap*, az fmc.hu és a feol.hu internetes portálok.

1 Tüskés 2017.

2 Hausner 2010.

3 Magyar Vitéz, a vándorló szobor.

https://erdekesfehervar.blog.hu/2019/02/08/magyar_vitez_a_vandorlo_szobor (Letöltve: 2022. 01. 12.)

4 Fitz 100. <https://www.youtube.com/watch?v=gJ-J1mTHMkk> (Letöltve 2022. 01. 12.)

A szobor átnevezésére vonatkozó javaslatomra a Vitézi Rend nevében vitéz Hajdú Szabolcs a Vitézi Rend tb. törzskapitánya válaszolt. Véleménye szerint Szigetvár védője és dédunokája a költő és hadtudós Zrínyi egyaránt magyar vitéz volt. „És mi, mai magyarok büszkéek vagyunk, és szeretettel gondolunk rájuk! A mi hőseink voltak. A szobor valóban hasonlít Gróf Zrínyi Miklós a költő és hadvezér eddig ismert arcvonásaira. Így nyugodtan viselhetné a költő eredeti, teljes magyar nevét. És emellett az eddigi megnevezését is, hiszen a Magyar vitéz elnevezés teljes mértékben illik mindkét Gróf Zrínyi Miklósról egyaránt!”⁵

Kezdeményezésemre a Szent István Király Múzeum igazgatója levélben tájékoztatta a város polgármesterét a szobor azonosításáról, valamint javaslatot tett az átnevezésére. Dr. Cser-Palkovics András polgármester válaszában jelezte, hogy „Az önkormányzat nem tartja indokoltnak a szobor nevének megváltoztatását, tiszteletben tartjuk elődeink akaratát a szoborállításról és a névadásról egyaránt. A későbbiekben természetesen megfontolandó ötlet, amennyiben megdönthetetlen bizonyossággal bebizonyosodik, hogy a szobrot Zrínyi Miklósról mintázták, akkor ez egy tájékoztató táblán megjelenjen a szobor környezetében.”

Az fmc.hu fehérvári hírportálon november közepén jelent meg Demeter Zsófia történésszel, a székesfehérvári Szent István király múzeum korábbi igazgatójával készült riport, melyben a város történetének elismert szakértője elmondta: a „magyar vitéz szobrát és a díszítéseket is Ohmann Béla készítette el. Nem tartom egészen véletlennek, hogy nem azt a címet adták a szobornak, hogy Zrínyi Miklós, hanem azt, hogy A magyar vitéz” – fogalmazott Demeter Zsófia. Indoklásában a történész azt is kifejtette, hogy egyrészt az alkotó határozza meg a címet, másrészt pedig a megrendelő, valamint a kor szokásaira is ráirányította a figyelmet: „Vitézi székházak nemcsak Fehérváron épültek, hanem országszerte. A szokás pedig az volt, hogy ezekre a székházakra a magyar vitéz allegóriája került. Példának tudom hozni Balassagyarmatot: az én nagyapám is szobrokat készített az ottani vitézi székházra. A honfoglaló hét vezért készítette el, de nem a nevük szerepel felsorolásként a szobrok alatt, hanem az, hogy A hét vezér – magyar vitézek.”⁶

A Zrínyi-szobor a vitézi székház homlokzatán

A szobor azonosítását követő visszajelzések arra sarkalltak, hogy bizonyítékot találjak arra, hogy a műalkotás Zrínyi Miklós nevét viselte. Ennek első darabja a vitézi székháznak Schmidl Ferenc építész Ohmann Bélával közösen, 1938–1939-ben készített,

5 Hajdu 2020. <https://www.feol.hu/velemeny/2020/10/zrinyi-miklos-a-magyar-vitez-szobra-jogosan-viselheti-a-vitezi-rend-cimeret> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

6 Demeter 2020. A magyar vitéz szobra – nem véletlen az alkotás címe! <https://fmc.hu/2020/11/15/a-magyar-vitez-szobra-nem-veletlen-az-alkotas-cime> Ez utóbbi érveléssel kapcsolatban szükségesnek tartom felhívni a figyelmet a *Vitézek Lapja* 1940. decemberi számára, melyben képes összeállítást közölt a vitézi székházakról. Itt a kecskeméti, szegedi, kaposvári és debreceni székház mellett írtak a balassagyarmatiáról is, megemlítve a szobrokat. A cikk szerzője a következőt írta a székházról készült képre utalva: „A képen jól látható a Hétvezér szobra és a kicsinyített vitézi címer a ház homlokzatán.” A szoborcsoport ezek szerint a Hétvezér nevet viselte, de magyar vitézekről nem esik szó. Vitézi Rendházak képekben és írásban. *Vitézek Lapja* 1940. 12. 21. 3.

a székesfehérvári Városi Levéltárban őrzött tervrajza. Ezen jól azonosítható a szobor rajza, talapzatán „ZRÍNYI” felirattal.

Csurgai Horváth József levéltárigazgató, a székesfehérvári Városi levéltár anyagában talált rá az É. M. Országos Műemléki Felügyelőség 1965. április 16-án keltezett levelére, melyet a székesfehérvári Zrínyi-szobor elhelyezése tárgyában küldtek a Városi Tanács VB. Építési Osztályának. A levélben jelzik, hogy a Zrínyi-szobornak a volt ciszterci rendház tűzfala elé történő elhelyezésével kapcsolatban elvi észrevételt nem tesznek, azonban az engedélyezéshez még további dokumentumok benyújtását kérik.

1966-ban egy rövid hír erejéig felbukkant a szobor a helyi sajtóban. A korábbi vitézi székház átépítése során ugyanis a szobrot eltávolították az eredeti helyéről és restaurálták. A *Fejér Megyei Hírlap* beszámolt a munkálatokról.

A cikk az alkotásra a Zrínyi-szobor megnevezést használja, és Ohmann (a cikkben hibásan Ahmann) műveként említi.⁷

Néhány évvel később a rendház oldalfalán álló szoborról országos kereskedelmi forgalomba kerülő képes levelezőlap készült „SZÉKESFEHÉRVÁR – Zrínyi Miklós, a költő szobra” felirattal.⁸ A Magyar Életrajzi Lexikon 1981-ben megjelent III. kiegészítő kötete, Ohmann Béla címszavában⁹ felsorolja művei között a székesfehérvári Zrínyi-szobrot is, miként a napilapok megemlékezései is 1990-ben, a művész születésének 100. évfordulóján.¹⁰

<p>É. M. ORSZÁGOS MŰEMLEKI FELÜGYELŐSÉG BUDAPEST I. DIZS TER 4-5 Telefon: 169-187</p>	<p>Budapest, 1965. április 16. Ikt.sz.: 5368/1965. Ü.i.: C. Harrach/Mné Hiv.sz.: 6846/1965.</p>
<p>Igazgatási Osztály</p>	<p><u>Tárgy:</u> Székesfehérvár, Zrínyi szobor elhelyezés.</p>
<p>Városi Tanács VB. Építési Osztály</p>	
<p><u>Székesfehérvár</u></p>	
<p>Hivatkozott számu és tárgyú levelükre válaszoljuk, hogy a Zrínyi szobornak a volt ciszter rendház tűzfal része elé történő elhelyezése ellen elvi észrevételt nem teszünk. A végleges jóváhagyáshoz azonban szükséges lenne 2-2 példányban műleírás, - amely az áthelyezés körülményeit, konzol anyagát, kialakítását, stb.-stb. tartalmazná, - fénykép, amelybe a tervezett elhelyezés bejelölését nyerne - beküldése. Az áthelyezés a területi főépítéssel is jóváhagyandó. Erről értesítjük: Kisléghy Nagy István, VÁTI, Bp.</p>	

⁷ *Fejér Megyei Hírlap* 1966. 11. 02. 6.

⁸ <https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1209153/?img=0> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

⁹ Magyar Életrajzi Lexikon III. 1981, 574.

¹⁰ *Pest Megyei Hírlap* 1990. 03. 06. 8.

A szobor átköltöztetése és „átnevezése”

A Zrínyi-szobor ötven esztendőn át, 1989-ig állt a ciszterci rendház oldalfalán. Ekkor levették és raktárba helyezték, mivel a helyére került Melocco Miklós Mátyás király-emlékműve. 1992-ben dr. Gyimesi Dömötör már magyar vitézként említi Ohmann Béla művészetéről szóló cikkében.¹¹ Ennek előzménye az, hogy Fitz Jenő 1980-ban megjelent Székesfehérvár útikönyvében „Magyar vitéz”-ként nevezi meg a szobrot.¹²

1998-ban a *Fejér Megyei Hírlap* arról adott hírt, hogy a szobrot a belvárosban tervezik felállítani, de még keresik az alkalmas helyet. A cikkben az elnevezés Fitz Jenő könyvével megegyezően, idézőjelek között szerepel.¹³

A szobrot végül 2000. szeptember 30-án az Ady Endre utca és az Oskola utca sarkán állították fel. 2013-ban az 1938-as székesfehérvári vitézavatás évfordulóján a Történelmi Vitézi Rend Egyesületet a szobor posztamensén „A magyar vitéz” feliratú táblát, valamint ez alatt a Vitézi Rend címerét helyezte el. Tették ezt annak ellenére, hogy ezt megelőzően a szobor talapzatán sem a vitézi székházon, sem a ciszterci rendház oldalfalán lévő konzolon nem volt feltüntetve sem az alkotás neve, sem más felirat vagy címer.

A szobor nevével kapcsolatos kutatásom eredményéről 2021. január 11-én kelt levelemben tájékoztattam polgármester urat, és felhívtam a figyelmét arra, hogy a szobor bizonyíthatóan Zrínyi Miklós nevét viselte, ennek megfelelően szükségesnek tartom a téves elnevezést feltüntető tábla eltávolítását. Ezzel együtt a szobor eredeti nevét is célszerű lenne feltüntetni, elkerülve ezzel a szobor nevével kapcsolatos félreértéseket. Polgármester úr 2021. január 27-én kelt válaszában gratulált kutatómunkám eredményeihez és közölte, hogy a város nem tervezi a szobor nevének megváltoztatását, ezzel ismételtelen elutasította a javaslatomat.

A Fitz Jenő születésének 100. évfordulója alkalmából 2021. december 3-án megtartott tudományos konferencián Kulcsár Mihály régész, korábban a Szent István Király Múzeum, jelenleg pedig a Siklói Gyula Várostörténeti Kutatóközpont igazgatója, „Séta a régi Székesfehérvárt – Néhány gondolat Fitz Jenő fehérvári kutatásai kapcsán” című 25 perces előadásból 15 percet szentelt a szobor kérdésének.¹⁴ Nem véletlenül, hiszen a Magyar vitéz elnevezés első írásos említése Fitz Jenőtől származik, az 1980-ban megjelent útikönyvében. A szobor neve körül kialakult polémiaiban felvetődött Fitz Jenő felelőssége, azonban a kutatóközpont igazgatója teljes mértékben elképzelhetetlennek tartja, hogy a régész professzor minden alap nélkül átnevezzen egy szobrot. A székház 1939-es tervrajzán, a szobor rajza alatt szereplő „ZRÍNYI” felirattal kapcsolatban fontos szempontnak tartja, hogy a megvalósult szobor talapzatára már nem véste fel a művész, ami a megrendelő vagy az alkotó megváltozott

11 Gyimesi 1992.

12 Fitz 1980, 95. A könyvben a „Magyar vitéz” megnevezés idézőjelek között szerepel. A szövegben még számos példát találhatunk arra, hogy a műalkotások neve idézőjellel vagy anélkül áll. A kötet hiányossága, hogy a „Magyar vitéz” kimaradt a kötet tárgymutatójából, pedig köztéri alkotásként ott lett volna a helye. Persze kimaradt más képzőművészeti alkotás is, pl. a Schárer Erzsébet szobraiból rendezett szabattéri kiállítás. Valószínűleg Fitz Jenő csak a város történetét és műemlékeit bemutató részt írta.

13 Gábor 1998.

14 <https://www.youtube.com/watch?v=H0GT3iZxXkc> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

szándékát jelzi, mely szerint az elkészült szobor már nem a Zrínyi nevet viselte. Ennek megfelelően a tervrajzon szereplő felirat inkább cáfolja azt a feltételezést, hogy a szobor Zrínyi nevét viselné. Emellett a szobrot tartó konzol két tervrajzán sem szerepel a Zrínyi megnevezés, hanem az elsón: „A vitézi székház szoborkonzolja”, a másik pedig: „A vitézi szobor műkő konzolja” felirat olvasható.

A szobrot Zrínyi-szoborként említő dokumentumokkal kapcsolatban fontos szempontnak tartja, hogy azok 1945 után készültek, amikor a magyar vitéz elnevezés a szocialista érában nem volt kívánatos, ellenben a Zrínyi nevet a szocialista rendszer elfogadta. Így a Zrínyi név valójában a szocialista érában történt átnevezés terméke.

Megítélése szerint a szobor nem vitathatóan Zrínyi Miklóst ábrázolja, azonban fontosabb kérdés, hogy milyen céllal állították a szobrot. Erre az ő válasza, hogy a vitézi székház falára a magyar vitéz allegóriájaként került Zrínyi szobra, tehát az alkotás valós neve a „Magyar vitéz”, bár első látásra Zrínyit ismerhetjük fel benne. Fitz Jenő múzeumigazgatóként igyekezett megismerni a város múltját, amiben adatközlők voltak segítségére. Valószínűleg az 1920-as évektől a múzeumban dolgozó Szerencsés Józsi bácsi beszélt a szoborról és árulta el az igazi nevét, de Fitz Jenő csak az 1970-es évek végének puha diktatúrájában látta elérkezettnek az időt, hogy könyvében közölje ezt.

Küzdelem a Zrínyi név visszaadásáért

2021. február 1-én levélben fordultam a Fejér Megyei Kormányhivatalhoz, melyben ismertettem a Polgármesteri hivattal történő levélváltásom, és leírtam azt a véleményt, mely szerint Ohmann Béla szobra, mint köztéri művészeti alkotás, a kulturális örökség egy darabja, a nevének megváltoztatása és ezen állapot tudatos fenntartása kimeríti a művészeti alkotás meghamisításának fogalmát. Erre tekintettel kértem, a „A magyar vitéz” elnevezést tartalmazó tábla eltávolítására történő intézkedést.

2021. február 15-én kaptam választ, melyben dr. Simon László kormány megbízott nevében és megbízásából dr. Gonda Judit osztályvezető arról értesített, hogy a jelenleg „A magyar vitéz” szobraként ismert műalkotás a közhiteles örökségvédelmi nyilvántartás szerint nem áll védelem alatt, ezért a Fejér Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Örökségvédelmi Osztálya az ügyben nem rendelkezik intézkedési joggal. Leveletem továbbították az illetékes hatósághoz, a Miniszterelnökség Műtárgyfelügyeleti Hatósági Főosztályára.

2021. április 23-án Magyar Henrietta műtárgy-felügyeleti referens értesített, hogy elindították a védési eljárást, melynek a hatóság honlapja szerint 100 nap a határideje. November 9-én elektronikus levélben fordultam a Hatósági Főosztályhoz, melyben információt kértem az ügyben tett lépésekről, a felkért szakértő személyéről, a szakértői vélemény tartalmáról és a döntés várható időpontjáról. November 29-én dr. Buzinkay Péter főosztályvezető megbízásából arról tájékoztattak, hogy a szobor védetté nyilvánítása iránti eljárás folyamatban van, melynek iratait az eljárásban ügyfélnek minősülő személy ismerheti meg. Én a szobor védetté nyilvánítására tettem javaslatot, így az eljárásban nem ügyfélnek, hanem közérdekű bejelentőnek minősülök. Erre tekintettel az eljárás befejezéséig az ügyvel kapcsolatban további információt velem nem közölhetnek.

A székesfehérvári szoborügy fejleményeiről Tóth Sándor újságíró tájékoztatta folyamatosan a város közvéleményét a *Fejér Megyei Hírlap* és a *feol.hu* hasábjain,¹⁵ aki egy korábbi cikkében maga is írt Ohmann szobrairól.¹⁶

A székesfehérvári Zrínyi vagy jelenlegi elnevezése szerint „A magyar vitéz” szoborral kapcsolatos polémiát értékelve, a történettudomány oldaláról felsorakoztatott érvek bizonyítják, hogy Ohmann Béla a költő és hadtudós Zrínyi Miklós szobrát készítette el. Erre utal, hogy a székház tervén szerepel a tervezett szobor rajza, Zrínyi felirattal. Az elkészült szobor megfelel a rajznak és olyan elemeket – írottól a jobb kézben, valamint a Zrínyi-címer részlete – tartalmaz, melyek egyértelműen bizonyítják, hogy a szobor Zrínyi Miklóst ábrázolja. A későbbiekben keletkezett írott dokumentumok Zrínyi-szoborként említik az alkotást, ami bizonyítja a szobor nevét. Ezzel szemben az, hogy Fitz Jenő, feltehetően Szerencsés Józsi bácsira támaszkodva Magyar vitéznek nevezi, nem túl nyomós érv, miként az sem, hogy a konzol tervein nem említik Zrínyi nevét. Az sem perdöntő, hogy a megvalósult szobron nem szerepel a Zrínyi felirat. Valóban, Ohmann rendszerint ellátta feliratokkal a szobrait, azonban nem minden esetben. A Schmidl-villa falán látható Szent Józsefet és a gyermek Jézust ábrázoló szobrán szintén nincs felirat.¹⁷

Kulcsár Mihály, a várostörténeti kutatóközpont igazgatójának előadásában elismerte, hogy a szobor Zrínyit ábrázolja, de „A Magyar vitéz” elnevezést tartja hitelesnek, mivel véleménye szerint Zrínyi személyében a magyar vitéz allegóriáját kívánták megjeleníteni. Az allegória lényege, hogy az ábrázolás olyan gondolatokat kelt a nézőben, melyek a hozzá kapcsolódó megjeleníteni kívánt eszméket előhívják. Ohmann Béla művészetében találunk példákat az allegorikus ábrázolásra. Ilyen Budapesten a Hangya Szövetkezet egykori székházának¹⁸ relief sora, a Nagyvásártelep

- 15 2020. 10. 11. Megfejtett szoborrajtély: Zrínyi Miklóst ábrázolja a Magyar vitéz.
<https://www.feol.hu/multidezo/2020/10/megfejtett-szoborrajtely-zrinyi-miklost-abrazolja-a-magyar-vitez>
 (Letöltve: 2022. 01. 12.)
 2020. 10. 27. Különböző vélemények a Zrínyi-szoborról.
<https://www.feol.hu/helyi-kozelet/2020/10/kulonbozo-velemenyek-a-zrinyi-szoborrol>
 (Letöltve: 2022. 01. 12.)
 2021. 01. 10. Érvek és újabb bizonyítékok – Adalékok egy szobor történetéhez.
<https://www.feol.hu/multidezo/2021/01/ervek-es-ujabb-bizonyitekok-adalekok-egy-szobor-tortenetehez>
 (Letöltve: 2022. 01. 12.)
 2021. 01. 17. Zrínyi-szobor: bizonyíték a tervrajzon.
<https://www.feol.hu/magazinok/2021/01/zrinyi-szobor-bizonyitek-a-tervrajzon> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
 2021. 03. 16. Élesedik a fehérvári szoborügy.
<https://www.feol.hu/helyi-kultura/2021/03/elesedik-a-fehervari-szoborugy> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
 2021. 05. 05. Védési eljárás alatt a Zrínyi-szobor.
<https://www.feol.hu/helyi-kozelet/2021/05/vedesi-eljaras-alatt-a-zrinyi-szobor> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
 2021. 12. 03. Elhúzódo mőtárgyfelügyeleti eljárás.
<https://www.feol.hu/multidezo/2021/12/elhuzodo-mutargyfelugyeleti-eljaras> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
 2021. 12. 06. Továbbra sincs érdemi döntés Zrínyi szobrával kapcsolatban.
<https://www.feol.hu/helyi-kozelet/2021/12/tovabbra-sincs-erdemi-dontes-zrinyi-szoboraval-kapcsolatban>
 (Letöltve: 2022. 01. 12.)
 16 Tóth 2018.
 17 <https://www.kozterkep.hu/10228#> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
 18 Gönczi 2021. https://pestbuda.hu/cikk/20210206_art_deco_a_boraros_ternel_100_eves_a_hangya_szovetkezetek_egykori_szekhaza (Letöltve: 2022. 01. 12.)

irodaházának¹⁹ klinker szobrai, valamint az Elektromos Művek Honvéd utcai bérházának²⁰ szobra. Az allegória székesfehérvári példája a 10-es huszár emlékmű, hiszen Pátzay Pál meztelen lovasát látva, a néző számára egyértelmű, hogy nem egy ruhátlan huszárt akart ábrázolni a művész, hanem a magyar erő és vitézség jelképét alkotta meg.

Zrínyi a magyar katonaeszmény megtestesítője

A vitézi székház szobra azonban nem allegória, hiszen egyértelműen azonosítható Zrínyi személye a családi címerről és a szablya, penna attribútumokból. Ezt látva és felismerve, nem valószínű, hogy bárki is a magyar vitézre gondolna. Az ábrázolás tartalmában nagyon hasonlít Bessenyei György nyíregyházi szobrára, ahol Róna József a nemesi testőr költőt szintén a jobbában íróttal, baljában szablyával ábrázolta. Mivel az emberek többsége jobbkezes, így a szobor jobbábra helyezett tárgya a hangsúlyos, a balban lévő pedig kiegészítő információt hordoz. Amennyiben a vitézségen lenne a hangsúly, a szablya a jobb kezükben lenne, hiszen a harcot nem lúdtollal, hanem fegyverrel vívják.

A jobb kézben látható íróttal, azt jelképezi, hogy a harcosok sorából az írói, költői tevékenységükkel emelkedtek ki. Ez különbözteti meg őket a többi vitéztől, és ezért nem lehet az ilyen ábrázolás a vitézség allegóriája. A magyarság hangsúlyozása is Zrínyi ellen szól, hiszen legalább annyira horvát vitéz is, mint magyar. A Vitézi Rend jelképrendszerében Zrínyi a magyar katonaeszményt és nem a magyar vitézt jelképezi. Ez lényegesen több mint a vitézség. A vitéz jelzöt nem véletlenül nem szokás Zrínyivel kapcsolatban említeni, hiszen a nevéhez a költő, hadtudós, államférfi fogalom kapcsolódik. Zrínyi hadtudományi munkásságának egyik legfontosabb darabja a *Vitéz hadnagy* című műve, azonban a hangsúly itt sem a vitézségen, hanem a hadnagy, hadvezetői hivatáson van. A 46. században olvashatjuk Zrínyinek a vitézségről vallott nézetét. „Scipiónak mikor mondja vala egy nem barátja: te magad kezével nem igen harcolsz, azt felelte neki: Engem az én anyám nem szült csak egy vitézzé, hanem hogy sok vitéznek parancsoljak. Mikor egy olasz generálistól kérdezte volna más nem barátja: kicsodás rendben való vitéz legyen, azt felelé neki: Én minden rendeknek parancsolok. Ebből megismérhetni, mely nagy különbség van a közvitéz között és egy hadviselő kapitán között.”²¹ Zrínyi már csak ezért sem

19 Vincze 2018. <https://24.hu/kultura/2018/02/18/a-duna-mellett-bomlik-csendben-a-fovaros-elelmiszerellatasanak-egykori-kozpontja/> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

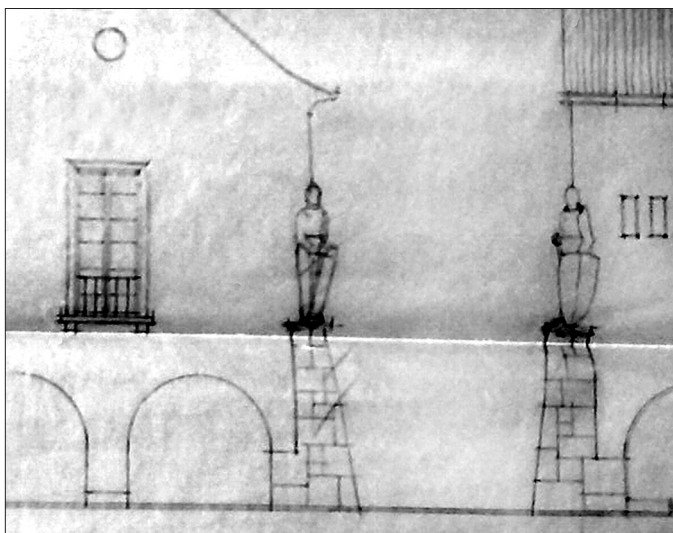
20 Vincze 2020. <https://24.hu/kultura/2020/09/09/ismeretlen-budapest-elektromos-muvei-honved-marko-utca-elektromossag/> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

21 Zrínyi Miklós prózai művei. 1985, 136.

lehet a vitéz allegóriája, hiszen ő hadviselő kapitány, hadvezér volt. Ennek megfelelően ő több volt egyszerű vitéznél. A Vitézi Rend jelképrendszerében Zrínyi Miklós a klebelsbergi kultúrfőlény szellemében a magyar katonaeszmény megszemélyesítője volt. A Vitézi Rend Zrínyi-csoportja pedig a magyar katonaeszmény szolgálatát és terjesztését, a magyarság szellemi és erkölcsi megújítását tűzte ki közelebbi céljául, amelyet az irodalom és propaganda terén szolgált.²²

A vitézi székház tervezése és művészeti programja

A fenti érvek bizonyítják, hogy a Zrínyi-szobor nem jelenítheti meg a magyar vitéz allegóriáját. A szobor körül kialakult vita jelzi, hogy többről van szó, mint egy téves feliratú tábláról, hiszen „A magyar vitéz” elnevezést elismert szakemberek tartják hitelesnek és érvelnek mellette. Ez mutatja, hogy több egyszerű tévedésnél, és komolyan meg kell vizsgálni, hogyan kerülhetett be a köztudatba. A vitézi székház terveit áttekintve, azt láthatjuk, hogy eredetileg három szobrot is terveztek az épületre, még pedig: Zrínyit, egy koronás Hungária nőalakot és egy kardos-pajzsos katonát. Zrínyi az épületen oda került, ahová tervezték, a déli épület északi homlokzatának nyugati oldalára. A pajzsos katona a déli épület déli homlokzat nyugati sarkán állt volna. A Hungária nőalak az északi homlokzat tervén látható.

Véleményem szerint a terveken feltűnő, jobbjával kétélű egyenes kardra, baljával ívelt gyalogsági pajzsra támaszkodó katona szobra viselte volna a „Magyar vitéz” elnevezést. Székesfehérváron nem volt előzmény nélküli a vitéz fogalom szobrászati megjelenítése. 1915-ben készült el a nemzeti áldozatkésztséget szimbolizáló Vértés vitéz szobra, mely Hunyadi Mátyás fekete seregének katonáját, Tárczay Tamást ábrázolja.²³

22 *Esti Újság* 1940. 12. 07. 7. Vö. Horváth 1987.; Harai 2017.

23 Vértés vitéz szobra Fehérváron. *Fejér Megyei Hírlap* 1988. 02. 20. 6.

Bory Jenő 1929-ben elkészült Püspök kútjának csúcsán egy Árpád kori vitéz áll kivont karddal. A vitézi székház tervrajzán szereplő pajzsot és kétélű egyenes kardot tartó középkori vitéz ebbe a sorba illeszkedik, és megjeleníti a magyar vitéz fogalmát.

A szobor történetét vizsgálva, számos kérdéssel találkozunk, melyek közelebb vihetnek annak megválaszolásához, miért viseli ma „A magyar vitéz” nevet Zrínyi Miklós szobra. Valószínűsíthető, hogy a vitézi székház építése során felmerülő konfliktusok is szerepet játszottak ebben. 1938-ban az ünnepélyes alapkövetételnél úgy tűnt, hogy szinte országos ügy, hogy a Fejér megyei és székesfehérvári vitézek méltó székházhoz jussanak. A város térítésmentesen ajánlotta fel a házhelyet, valamint biztosította, hogy Schmidl Ferenc hivatali munkája részeként tervezze és vezesse az építést, ami nem rótt anyagi terhet a Vitézi Rendre. Aba-Novák Vilmos, mint Székesfehérváron avatott vitéz, szintén ingyenesen készítette a díszterem freskóját. A székkapitány a székház építéséről szóló, májusban megjelent beszámolójában ket-tőjüket név szerint említi, ezzel szemben Ohmann munkájáról szó sem esik.²⁴ A székház 1940 májusában, a Vitézi Rend fennállásának 20. évfordulóján készült el.²⁵ A székkapitány május 26-ra 10 óra 30 perces kezdéssel hirdette meg a székházavató ünnepséget, ahol Horthy Miklós kormányzó, aki Vitézi Rend főkapitánya volt, személyesen szándékozott részt venni.²⁶ A május 26-i dátum az 1938. május 22-i alapkövetétel évfordulójára kívánt emlékeztetni. A vármegyei vitézeknek, várományosoknak és telkeseknek a megjelenés kötelező volt. A székházavató azonban elmaradt. Júniusban csak a székház építésére pénzt adományozók névsora jelent meg a *Vitézek Lapjában*.²⁷ Az avatási ünnepségre, szerényebb formában 1941. február 22-én, egy vitézi est alkalmából került sor, ahol „az új Vitézi Székház első megnyitó előadásán éppen Zrínyi Miklós gróf igéit hirdették meg”.²⁸

A Kulcsár Mihály előadásában említett konzolok 1940. márciusi és áprilisi tervrajza arra utal, hogy ekkor már kész volt a szobor, és nagy valószínűséggel nem sokkal ezután fel is állították. A vitézi székház képét 1941 márciusában közölte a *Magyar Katonaújság*, melyen felismerhető az épület falán álló szobor.

Ez a Szent István Király Múzeum gyűjteményében őrzött fényképsorozat egyik darabja, azonban legkésőbb 1940 kora őszén készülhetett, ugyanis a fákon még látszik a lombozat és a díszterem kandallóján jól felismerhető Ohmann Béla díjnyertes Horthy-arcmása. Ennek adományozásáról az országos sajtó 1941-ben adott hírt,²⁹ azonban a székkapitány 1940 novemberében írt köszönőlevelet Hóman Bálint miniszternek. Furcsa, hogy a székkapitány az 1940 májusában megjelent beszámolójában nem tartotta érdemesnek megemlíteni a székház legnagyobb díszítő elemét és annak neves alkotóját. Schmidl és Aba-Novák munkájának kiemelése valószínűleg

24 Beszámoló a székesfehérvári vitézi székház építéséről. *Székesfehérvári Friss Újság*, 1940. 05. 18. 2. Ugyanez megjelent a *Vitézek Lapjában* is, 1940. május 11-én az 1. oldalon

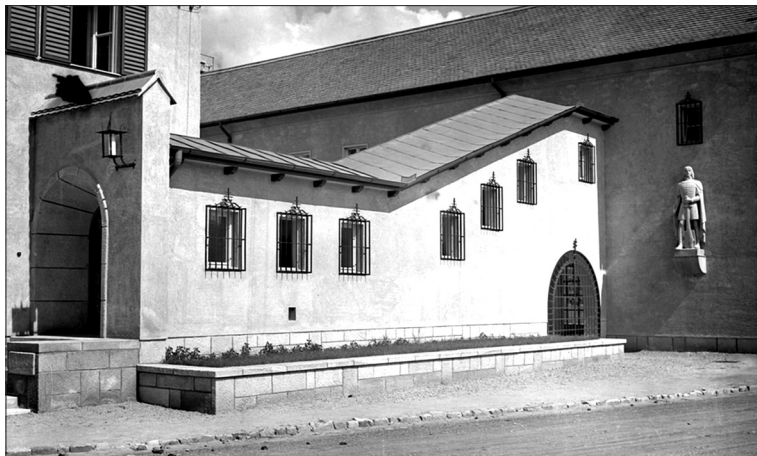
25 *Magyarság* 1940. 06. 01. 4.

26 „Vitézi Székház” avatás Székesfehérváron május hó 26-án. *Vitézek Lapja* 1940. 05. 11. 2.

27 *Vitézek Lapja* 1940. 06. 11. 4.

28 Vitézi Székházavatás Zrínyi szellemében – Székesfehérvárott. *Vitézek Lapja* 1941. 03. 01. 2., rövid híradás a rendezvényről: Vitézi est Székesfehérváron. *Függetlenség* 1941. 02. 25. 5., – a székházról fényképet is közölt a *Magyar Katonaújság* 1941. 03. 01. számában, a 2. oldalon.

29 *8 Órai Újság* 1941. 11. 11. 5.; *Szépművészet* 1941. 11. 278–279.

annak volt köszönhető, hogy ingyen végeztek jelentős munkát a székház érdekében. Aba-Nováknak anyagi problémát okozott ez a gesztus, a freskó elkészítése miatt kieső bevétel és végül 1940 decemberében Hóman Bálint miniszterhez volt kénytelen pénzegélyért fordulni.³⁰ Valószínűnek tartom, hogy a szűkös anyagi keretek rontották meg Ohmann és a Vitézi Rend kapcsolatát. A székház felépítése ugyanis jelentős vállalkozás volt. Az alapkő letételénél még bizakodással tekinthettek a jövőbe, hiszen a város ingyen telek mellett 10 000 pengőt, a vármegye pedig 15 000 pengőt adott az építésre. A maradékot a Vitézi Rend és a tagság befizetései fedezték volna. Ez azonban csak szűken volt elég a 87 000 pengős építési költségre, ami a belső berendezésekkel elérte a 100 000 pengős összeget. A székkapitány beszámolója szerint az épület már 1939 októberében szerkezetkész állapotban volt. Valószínűleg a pénzhány miatt csökkentették az épületre tervezett szobrok számát. A május végére kitűzött avatásra igyekeztek elfogadható állapotba hozni az épületet, de Aba-Novák is csak 1940. május 7-én kezdte el a freskó elkészítését.³¹ Az, hogy az Ohmann szobrát tartó pilon terve áprilisban véglegesedett, azt jelzi, hogy a szobor felállítására legkésőbb májusban sor kerülhetett. A vitézi székházzal kapcsolatos híradásokban azonban nem említik a szobrot. Nehezen érthető ez a hallgatás, hiszen egy jelentős műalkotásról van szó. Azt, hogy a vitézi székház Zrínyi-szobrával kapcsolatban nem volt minden rendben, két 1942-ben megjelent tanulmány is jelzi. Ybl Ervin írásban,³² mely Ohmann Béla munkásságát mutatta be, részletesen ismertette székesfehérvári szobraikat, közöttük az akkor még csak készülő országalmát és a Prohászka-émlékművet is bemutatta. Családi kötődése okán jól ismerhette a városi történeteket, és valószínűleg a művésszel is konzultált az anyaggyűjtés során. Ennek ellenére a vitézi székház szobráról nem ír. Hasonlóan Say Ferenchez, aki a városban élő és alkotó művészként Székesfehérvár szobraikat mutatta be, szintén 1942-ben megjelent írásában.³³ A vitézi

30 Varga 1982, 12–13.

31 Május 26-án Fehérvárra érkezik a kormányzó. *Új Fehérvár* 1940. 05. 11. 1.

32 Ybl 1942.

33 Say 1942.

székház szobrát ő sem említi. Tekintve, hogy a cikkek két évvel a szobor felállítása után, országosan ismert szakfolyóiratokban jelentek meg, joggal feltételezhetjük, hogy Ohmann Béla is tudott róluk. Elvárható lett volna, hogy jelezze a szerzőknek, hogy kihagyták az egyik szobrát. 1946-ban a *Fehérvári Kis Újság* ismertette³⁴ a város szobrainak állapotát a világháború után. A vitézi székház szobrát itt sem említik. Itt kell megjegyezni, hogy ez a helyzet részben még napjainkban is fennáll, ugyanis Prohászka László 2008-ban megjelent, Ohmann életművét ismertető tanulmányában sem tesz említést a székesfehérvári Zrínyi-szoborról.³⁵ Úgy tűnik, mintha a város nem vett volna tudomást a szobor létéről. Ennek okát keresve, felmerülhet, hogy a háttérben a város szobor koncepciója áll, mely szerint Székesfehérvár csak a sajátjának állít emléket.³⁶ Zrínyi valóban nem járt itt, nem volt köze a városhoz.

Ezt az idegenkedést betudhatnánk annak is, hogy a vitézi székházhoz tartozó műalkotásokat nem tekintették a város részének, hasonlóan a Schmidl-házon álló Ohmann-szoborhoz, melyet szintén nem említene a szobrász művei között. Azt, hogy a vitézi székház műalkotásait a város számon tartotta, egy 1946-os eset bizonyítja, amikor a székesfehérvári Deportáltak Szövetsége kérte a Nemzeti Bizottságot, hogy a város Aba-Novák freskóit tüntesse el vagy meszeltesse le. A vitézi székház freskójának eltávolítására egy fehérvári művészt kértek fel, ő azonban Aba-Novák világhírű festészetére hivatkozva, nem vállalta az átmeszelést, hanem függönyökkel és deszkázással való eltüntetését ajánlta. Ezzel együtt a Nemzeti bizottság tagjai közül is többen felszólaltak a műalkotások védelmében.³⁷ A szobor 1966-os áthelyezése is azt mutatja, hogy voltak, akiknek a szobor sorsa nem volt közömbös, és nekik fontos volt, hogy látható helyen álljon a városban. Ezzel szemben az, hogy Fitz Jenő „Magyar vitéz”-ként említette, nem váltott ki tiltakozást, annak ellenére sem, hogy hivatalosan Zrínyiként ismerték. Meglepő, hogy dr. Gyimesi Dömötör cikkében,³⁸ melyben Ohmann Béla munkásságát mutatta be, és a szoborról Magyar vitézként ír, azt olvashatjuk, hogy: „A markáns arcú vitéz, gróf Zrínyi Miklóst, a költőt és hadvezért juttatja eszünkbe, aki tollal és karddal szolgálta hazáját.” Ezek szerint a szerző, aki az 1950-es évektől aktívan részt vett a székesfehérvári közéletben, és az 1980-as évektől rendszeresen publikált történeti tárgyú írásokat, nem tudta, hogy a szobrot korábban hivatalosan Zrínyi-szobornak nevezték. Ennek ellenére feltűnt neki a költő és hadtudóshoz való hasonlósága, bár a lábánál álló címet nem ismerte fel.

Magony Imre Székesfehérvár szobrai bemutató könyvének első kiadásában még nem szerepel a szobor, mivel akkor még raktárban állt, azonban az újabb kiadások már megemlékeznek róla Magyar vitéz néven.³⁹

„A Magyar vitéz” elnevezés, valószínűleg egy félreértés eredményeként került Zrínyi Miklós szobrára. A megnövekedett költségek miatt a vitézi székházra tervezett

34 Hogyan élték át szobraink a háborút? *Fehérvári Kis Újság* 1946. 12. 25. 5.

35 Prohászka 2008. <https://www.epa.hu/00000/00016/00137/080717.html> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

36 „Székesfehérváron nincsen rossz szobor és izléstelen emlékmű. Ami volt, azt eltávolították és igen helyesen kimondották, hogy a város csak saját nagyjainak állít emléket.” Vigh 1943, 1.

37 Mi lesz a székesfehérvári Aba-Novák freskók sorsa? *Fehérvári Kis Újság* 1946. 04. 12. 2.

38 Gyimesi 1992, 5.

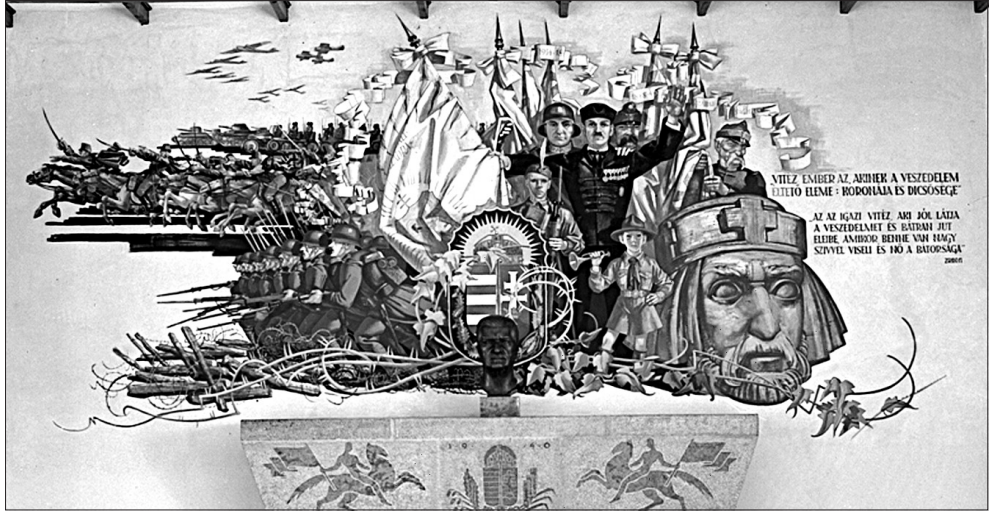
39 Magony 1995, 2004, 2016.

szobrok közül csak a Zrínyi Miklóst ábrázoló alkotás készülhetett el. Egyesek azonban tudtak arról, hogy a magyar vitéz szobrának felállítását is tervezték. A székház avatására februárban került sor egy műsoros est keretében, így a rendezvény beltéri jellege miatt az épület külső falán álló Zrínyi-szobor sem kapott figyelmet. Később maga a művész sem szorgalmazta, hogy az alkotása ismertsége nőjön. A második világháború után a szobor létezését csak egy viszonylag szűk műpártoló kör tartotta számon. Ez a figyelem azonban inkább az alkotónak szólt, aki számos remek alkotással gazdagította Székesfehérvár köztereit. A szobor neve nem merült fel kérdésként, hiszen hagyományosan Zrínyiként tartották számon. A szocializmus időszakában az, hogy a szobor története a Vitézi Rendhez kötődött, tápot adott a feltételezésnek, hogy valami titok lappang a háttérben. Fitz Jenő, amikor információkat gyűjtött a Fehérvárt bemutató útikönyvéhez, a szoborról is említést kívánt tenni. Megnevezhette volna a hivatalos változat szerint Zrínyi-szoborként, azonban az általa hitelesnek tartott adatközlője – talán éppen a Kulcsár Mihály által említett Szerencsés Józsi bácsi – tudhatott arról, hogy a Vitézi Rend székházára a magyar vitéz szobrát is tervezték felállítani. Az akkori rendszerrel szembeni fricskára adott lehetőséget annak jelzése, hogy a szobrot a város nem a valós nevével jegyzi. A szablyság alokról ez hihetőnek tűnt. A jobbában lévő író toll és a Zrínyi-címer részlete valószínűleg nem keltette fel az ókor kutatójának figyelmét. Fitz Jenő másokkal is megismertethette a szobor nevével kapcsolatos alternatív információkat, és a Panoráma útikönyv megjelenése után a múzeumigazgató tekintélye meggyőzően hitelesítette a „magyar vitéz” elnevezést. A szobor nevével kapcsolatban nem merült fel kétely, esetleg csak olyan mértékű, mint dr. Gyimesi Dömötör részéről, de ez sem motivált tudományos igényű kutatásokat.

A szobor kezdeti ismeretlenségét esetleg magyarázhatja az épületszobor jellege. Ohmann művészetének fontos részét képviselik a figurális épületdíszek, azonban ezeket nem önálló műalkotásként tartották számon, hanem inkább az épület részeként tekintettek rájuk. Talán ezért nem említik a művész fehérvári szobrai között, azonban ennek ellentmond a városháza Árpád vezért és Szent István királyt ábrázoló dombormű-szobra, amiről rendszerint írnak. A vitézi székház Zrínyi-szobra az épület jelképrendszerének része volt, ezért nem volt szükség a név feltüntetésére a talapzatán. Ehhez kapcsolódtak az Aba-Novák freskó Zrínyi-idézetei, melyek együttesen a Vitézi Rend Zrínyi-kultuszát jelenítették meg. (*A freskó fotóját lásd a következő oldalon.*)

Az első idézet a freskón: „Vitéz ember az, akinek a veszedelem / Éltető eleme, koronája és dicsősége” – Zrínyi Miklós: *A Vitéz hadnagy* című művének 22. aphorizmája, mely eredetileg így hangzik: „A veszedelmet, a szerencsétlenséget csak úgy kell tartani, miként az essőt, gonosz időt és szélvész. Láttam egy képet egy olasz urnál, a hol nagy fergetegben és essőben egy kis evetke a farkával befedte magát, és jó reménségben volt, oly inscriptióval: durabo. Hát a *vitéz ember, a kinek a veszedelem az ő elementumja, az ő koronája és dicsősége*, mért nem mondja aztat: Ad jobbat az Isten, örömet szenyvedek.”⁴⁰

40 Zrínyi Miklós prózai művei. 1985, 136.

A második idézet: „Az az igazi vitéz, aki jól látja / A veszedelmet, és bátran jut / Eleibe, amikor benne van, nagy / Szívvel viseli és nő a bátorsága.” Ez szintén A *Vitéz Hadnagy*ból származik, a 14. aphorisma némileg átfogalmazott részlete. Az eredetiben így szerepel: „De szóljunk a véletlen veszedelemről. Aki jól látja a veszedelmet, és bátran jut eleibe, és mikor benne van, nagy szívvel szenved és nő a bátorsága, az az igaz vitéz; az kinek az elméje a veszedelemben meg nem tébolyodik és esze meg nem vész, az ki az olyan rettenetes állapotban, mint az harcz, meg nem változik, nem retten a kiáltástul, nem ijed a fegyvertűi, bizvást parancsol a hol szükséges, bátor orczáat mutat maga vitézének, az a dicséretre méltó.”⁴¹

1945 után, a Vitézi Rend megszűnésével, a székház funkciójának megváltozásával, a szobor önálló identitást nyert, Zrínyi Miklós szobra lett, amit az áthelyezése csak erősített, hiszen megszűnt a szerves kapcsolata a vitézi székházzal és a Vitézi Renddel. Ebből a szempontból az, hogy a Vitézi Rend 2013-ban emléktáblát helyezett el az egykori vitézi székházon, teljes mértékben indokolt hagyományörző gesztus volt. Az akkor már önállóan álló Zrínyi-szobor megjelölése a Vitézi Rend címerével és a téves elnevezést is hibásan tartalmazó névtáblával, egy köztéri szobor jellegének indokolatlan megváltoztatása volt. Az Oskola utca sarkán felállított szobor egy Zrínyi Miklóst ábrázoló köztéri alkotás, mely a korábbi felállítási helyén, a ciszterci rendház falán sem viselt vitézi címet és névtáblát. A vitézi székház falán erre nem volt szükség, hiszen a Vitézi Rend magyar katonaeszmény kultusza a személye köré szövődött. Nem kellett kiírni a nevét, hogy az érdekeltek felismerjék, azonban fontosnak tartom megjegyezni, hogy annak ellenére, hogy a Vitézi Rend egyik legfontosabb jelképének választotta Zrínyi Miklóst, mint a magyar katonaeszmény megtestesítőjét, Zrínyi Miklós nem jelképe a Vitézi Rendnek. Zrínyi életműve sokkal jelentősebb annál, mint, hogy bármilyen politikai vagy társadalmi szervezet kisajátíthassa.

41 Uo. 133.

Összegzés

Kutatómunkám elsődleges célja az volt, hogy bizonyítsam: a szobor Zrínyi Miklóst ábrázolja. Ez lényegében sikerült, hiszen a Várostartó Kutatóközpont igazgatója a „Fitz 100” konferencián elhangzott előadásában ezt elismerte. Székesfehérváron nem ez az egyetlen Zrínyi-szobor. A Bory-várban látható Zrínyi, a költő egészalakos szobra, ahol a Szigetvárat védelmező dédapjával együtt szerepel.⁴² Ugyanitt megtalálhatjuk a kompozíció mintájául szolgáló szobortervet és egy másik kislasztikát Zrínyi, a költő címmel.⁴³ Ifjabb Szlávics László vörösrézlemezéből készült másfélszeres életnagyságú mellszobrot, mely eredetileg a pécsi Középiskolai Honvéd Kollégium épületében állt, az intézmény 1998-ban történt megszűnése után áthelyezték a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság székesfehérvári épületébe.⁴⁴ Az Ohmann Béla szobra körüli polémia célja nem az, hogy eggyel több Zrínyi-szobor legyen a városban.

A köztéren felállított szobor közösségi értéket jelenít meg. Nem a minősége a lényeg, hanem a megléte. A város ezzel a deklarálja, hogy számukra fontos az, amit Zrínyi Miklós alakja kifejez. Szükségesnek tartják, hogy Zrínyi jelen legyen a mindennapjainkban, mert értéket képvisel. Ezzel szemben, Székesfehérváron van egy szobor, ami ránézésre Zrínyi Miklóst juttatja eszünkbe, tehát olyan jól sikerült alkotás, hogy a költő és hadtudós személyét jelző attribútumok nélkül is egyből rá gondolkunk, de jelenleg a város vezetésének sokkal fontosabb, hogy a magyar vitéz allegóriája legyen jelen. Ez nem más, mint Zrínyi Miklós emlékének tudatos megtagadása. Ezzel jelzik, hogy a Zrínyi-életműből a harcos törökverőt tartják értéknek, a költő, hadtudós, államférfit nem. A Vitézi Rend által 2013-ban elhelyezett névtábla ezt az állapotot rögzítette. Ezzel még a Vitézi Rend eredeti hagyományát is megtagadták, mely Zrínyiben a magyar katonaeszményt látta, ami a vitézségnél jóval összetettebb fogalom.

A kérdés az, hogy Székesfehérváron szükség van-e Zrínyi szoborra vagy sokkal fontosabb a magyar vitéz allegóriájának megjelenítése? 2013-ban a vitézek három helyen tartottak megemlékezést, ezek közül volt egy a Zrínyi-szobor, ahol azóta sem volt rendezvény. Ellenben a városban vannak olyan programok, melyek jelzik, hogy a polgárok egy részének Zrínyi Miklós életműve értéket jelent. Ezek közül elég csak a két legutóbbi alkalmat említeni. 2020-ban a költő, hadvezér születésének 400. évfordulójára előadássorozattal készült Takács Tamás, az Aegis Kultúráért és Művészetért Alapítvány irodalmi vezetője,⁴⁵ majd 2021-ben „Az én vitéz öcsém mind magyar,

42 <https://www.kozterkep.hu/mappak/megtekintes/1585/bory-eletmu#vetito=827> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

43 <https://altmarius.ning.com/profiles/blogs/bory-var-2017> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

44 <https://szlavics.hu/hu/1989-zrinyi-miklos-mellszobor-avatasa/> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

45 2020. 09. 22. Rendkívül érdekes előadás keretében emlékeztek Zrínyi Miklósról.

<https://www.feol.hu/helyi-kultura/2020/09/rendkivul-erdekes-eloadas-kereteben-emlekeztek-zrinyi-miklosra> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

2020. 10. 16. Értelmezés, kicsit másként – Zrínyi Miklósról adott elő Fazekas Sándor.

<https://www.feol.hu/helyi-kultura/2020/10/ertelmezes-kicsit-maskent> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

mind horvát!” – A Zrínyi-család története címmel minikonferenciát szervezett a Horvát Nemzetiségi Önkormányzat.⁴⁶

A rendezvények programjában szerepelhetett volna Ohmann Béla Zrínyi-szobrának megkoszorúzása, azonban jelen állapotban nem várható el a Horvát Kissebbségi Önkormányzattól, hogy a Vitézi Rend által megjelölt magyar vitéz szobrát koszorúzzák, mert miként Zrínyi nem a magyar vitéz allegóriája, úgy a magyar vitéz sem Zrínyi allegóriája. Zrínyi magyarságát, horvát származása okán sem vonhatjuk kétségbe, de nem zárhatjuk ki horvát identitását a magyar vitéz elnevezéssel.

Úgy gondolom, a szobor ügy legegyszerűbb megoldása, hogy az a szobor, ami Zrínyinek látszik, az nagy valószínűséggel Zrínyi Miklóst ábrázolja. Nincs ebben semmi rossz, erre inkább büszkének kellene lenni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

A Zrínyi családra emlékeztek csütörtökön Fehérváron.

<https://www.feol.hu/helyi-kozelet/2021/11/a-zrinyi-csaladra-emlekeztek-csutortokon-fehervaron>
(Letöltve: 2022. 01. 12.)

Az Országalma szobrászáról. *Fejér Megyei Hírlap* 2018. 05. 19. 10.

Beszámoló a székesfehérvári vitézi székház építéséről. *Székesfehérvári Friss Újság* 1940. 05. 18. 2.

Demeter Zsófia 2010. A magyar vitéz szobra – nem véletlen az alkotás címe!

<https://fmc.hu/2020/11/15/a-magyar-vitez-szobra-nem-veletlen-az-alkotas-cime>

Élesedik a fehérvári szoborügy.

<https://www.feol.hu/helyi-kultura/2021/03/elesedik-a-fehervari-szoborugy> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

Elhúzóó mütárgyfelügyeleti eljárás.

<https://www.feol.hu/multidezo/2021/12/elhuzodo-mutargyfelugyeleti-eljaras> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

Értelmezés, kicsit másként – Zrínyi Miklósról adott elő Fazekas Sándor.

<https://www.feol.hu/helyi-kultura/2020/10/ertelmezes-kicsit-maskent> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

Érvek és újabb bizonyítékok – Adalékok egy szobor történetéhez.

<https://www.feol.hu/multidezo/2021/01/ervek-es-ujabb-bizonyitek-adalekok-egy-szobor-tortenetehez> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

Esti Újság 1940. 12. 07. 7.

Fejér Megyei Hírlap 1966. 11. 02. 6.

Fitz 100. <https://www.youtube.com/watch?v=gJ-J1mTHMkk> (Letöltve 2022. 01. 12.)

Fitz Jenő 1980. *Székesfehérvár*. (Magyar városok sorozat) Budapest: Panoráma.

Gábor Gina 1998. Fehérvári szoborsorsok: nem csak a lándzsát lopják. *Fejér Megyei Hírlap* 1998. 02. 21. 6.

Gönczi Ambrus 2021. Art deco a Boráros térnél: 100 éves a Hangya Szövetkezetek egykori székháza.

https://pestbuda.hu/cikk/20210206_art_deco_a_boraros_ternel_100_eves_a_hangya_szovetkezetek_egykori_szekhaza (Letöltve: 2022. 01. 12.)

Gyimesi Dömötör 1992. A középkort idéző szobrászat nagy mestere: Ohmann Béla. *Fejér Megyei Hírlap* 1992. 02. 29. 5.

Hajdú Szabolcs 2020. Zrínyi Miklós, a Magyar vitéz szobra jogosan viselheti a vitézi rend címerét.

<https://www.feol.hu/velemeney/2020/10/zrinyi-miklos-a-magyar-vitez-szobra-jogosan-viselheti-a-vitezi-rend-cimeret> (Letöltve: 2022. 01. 12.)

46 2021. 11. 19. A Zrínyi családra emlékeztek csütörtökön Fehérváron.

<https://www.feol.hu/helyi-kozelet/2021/11/a-zrinyi-csaladra-emlekeztek-csutortokon-fehervaron>
(Letöltve: 2022. 01. 12.)

- Harai Dénes 2017. Zrínyi mint magyar katonaeszmény a 19–20. században.
In *Határok fölött. Tanulmányok a költő, katona, államférfi Zrínyi Miklósról*. Szerk. Bene Sándor, Fodor Pál, Hausner Gábor, Padányi József. 401–417. Budapest: MTA Bölcsészettudományi kutatóközpont.
- Hausner Gábor 2010. A „Magyar narancs” és a Hadtörténeti Zrínyi-szobra.
Hadtörténelmi Közlemények 2010 (Különszám Csákváry Ferenc tiszteletére, 2010. május 14): 37–42.
- Hogyan élték át szobraink a háborút? *Fehérvári Kis Ujság* 1946. 12. 25. 5.
- Horváth Zsolt 1987. Változatok és változások a Zrínyi-kultusz történetében (1918–1954).
In: *Zrínyi-dolgozatok IV* (1987). Szerk. Kovács Sándor Iván. 63–147. Budapest, ELTE BTK.
<https://altmarius.ning.com/profiles/blogs/bory-var-2017> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1209153/?img=0> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
<https://szlavics.hu/hu/1989-zrinyi-miklos-mellszobor-avatasa/> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
<https://www.kozterkep.hu/10228#> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
<https://www.kozterkep.hu/mappak/megtekintes/1585/bory-eletmu#vetito=827> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
<https://www.youtube.com/watch?v=H0GT3iZxXkc> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
- Különböző vélemények a Zrínyi-szoborról.
<https://www.feol.hu/helyi-kozelet/2020/10/kulonbozo-velemenyek-a-zrinyi-szoborrol>
(Letöltve: 2022. 01. 12.)
- Magony Imre 1995, 2004, 2016. *Székesfehérvár szobrai: szobrok, épületszobrok, emlékművek, emléktáblák*.
Székesfehérvár.
- Magyar Életrajzi Lexikon*. III. 1981. *Magyar Életrajzi Lexikon*. III. kiegészítő kötet. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Magyar Katonaiújság* 1941. 03. 01. 2.
- Magyar Vitéz, a vándorló szobor.
https://erdekesfehevar.blog.hu/2019/02/08/magyar_vitez_a_vandorlo_szobor (Letöltve: 2022. 01. 12.)
- Magyarság* 1940. 06. 01. 4.
- Május 26-án Fehérvárra érkezik a kormányzó. *Új Fehérvár* 1940. 05. 11. 1.
- Megfejtett szoborrajtély: Zrínyi Miklóst ábrázolja a Magyar vitéz.
<https://www.feol.hu/multidezo/2020/10/megfejtett-szoborrajtely-zrinyi-miklost-abrazolja-a-magyar-vitez> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
- Mi lesz a székesfehérvári Aba-Novák freskók sorsa? *Fehérvári Kis Ujság* 1946. 04. 12. 2.
- Pest Megyei Hírlap* 1990. 03. 06. 8.
- 8 Órai Újság* 1941. 11. 11. 5.
- Prohászka László 2008. Ohmann Béla életműve.
Új Forrás 2008/7. (<https://www.epa.hu/00000/00016/00137/080717.html>) (Letöltve: 2022. 01. 12.)
- Rendkívül érdekes előadás keretében emlékeztek Zrínyi Miklósrá.
<https://www.feol.hu/helyi-kultura/2020/09/rendkivul-erdekes-eloadas-kereteben-emlekeztek-zrinyi-miklosra> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
- Say Géza 1942. A székesfehérvári szobrok titka. *Magyar Építőművészet* 1942/2. 8–15.
Szépítőművészet 1941. 11. 278–279.
- Tóth Sándor 2018. Az Országalma szobrászáról. *Fejér Megyei Hírlap* 2018. 05. 19. 10.
- Továbbra sincs érdemi döntés Zrínyi szobrával kapcsolatban.
<https://www.feol.hu/helyi-kozelet/2021/12/tovabbra-sincs-erdemi-dontes-zrinyi-szoborval-kapcsolatban> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
- Tüskés Anna 2017. Zrínyi Miklós alakja a 20. századi magyarországi festészetben és szobrászatban.
In *Határok fölött. Tanulmányok a költő, katona, államférfi Zrínyi Miklósról*. Szerk. Bene Sándor, Fodor Pál, Hausner Gábor, Padányi József. 153–170, 525–534.
Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont.
- Varga F. János: Hóman Bálint levelesládájából. *Kritika* 1982/8. 12–13.
- Védési eljárás alatt a Zrínyi-szobor.
<https://www.feol.hu/helyi-kozelet/2021/05/vedesi-eljaras-alatt-a-zrinyi-szobor> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
- Vértés vitéz szobra Fehérváron. *Fejér Megyei Hírlap* 1988. 02. 20. 6.
- Vígh József: István király városa. *Friss Újság* 1943. 03. 07. 1.

- Vincze Miklós: A Duna mellett bomlik csendben a főváros élelmiszerellátásának egykori központja.
<https://24.hu/kultura/2018/02/18/a-duna-mellett-bomlik-csendben-a-fovaros-elelmiszerellatasanak-egykori-kozpontja/> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
- Vincze Miklós: Mit rejt a villámkezü férfi ágyékkötője?
<https://24.hu/kultura/2020/09/09/ismeretlen-budapest-elektromos-muvei-honved-marko-utca-elektromossag/> (Letöltve: 2022. 01. 12.)
- Vitézek Lapja* 1940. 06. 11. 4.
- Vitézi est Székesfehérváron. *Függetlenség* 1941. 02. 25. 5
- Vitézi Rendházak képekben és írásban. *Vitézek Lapja* 1940. 12. 21. 3.
- „Vitézi Székház” avatás Székesfehérváron május hó 26-án. *Vitézek Lapja* 1940. 05. 11. 2.
- Vitézi Székházavatás Zrínyi szellemében – Székesfehérvárott. *Vitézek Lapja* 1941. 03. 01. 2.,
- Ybl Ervin: Ohmann Béla művészete. *Szépművészet* 1942/10. 231–235.
- Zrínyi Miklós prózai művei. 1985. Szerk. Kovács Sándor Iván. (Zrínyi-Könyvtár 1.)
 Budapest: Zrínyi Katonai Kiadó.
- Zrínyi-szobor: bizonyíték a tervrajzon.
<https://www.feol.hu/magazinok/2021/01/zrinyi-szobor-bizonyitek-a-tervrajzon>
 (Letöltve: 2022. 01. 12.)

A KÖZÖLT FÉNYKÉPEK FORRÁSA

136. oldal: a szerző fotója.
138. oldal két képe: Városi Levéltár és Kutatóintézet, Székesfehérvár.
142. oldal: a szerző fotója.
143. oldal: Városi Levéltár és Kutatóintézet, Székesfehérvár.
145. oldal: Szent István király Múzeum, üvegnegatívok gyűjteménye, Székesfehérvár.
<https://mandadb.hu/dokumentum/943062/044090>
148. oldal: Szent István király Múzeum, üvegnegatívok gyűjteménye, Székesfehérvár.
<https://mandadb.hu/dokumentum/942514/044085>